

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

- נייר עמדה -

קריאה להימנע מעיגון מסלול החלף-פטם בחוק הגליל

[לקראת דיון בוועדת הכספים ביום 14.03.17 בשעה 15:11]

התנועה לאיכות השלטון קוראת לחברי ועדת הכספים להימנע מעיגון בחוק של מסלול הסובסידיה "חלף-פטם" – סובסידיה שניתנת לבעלי מכסות ייצור משנת 1996, אשר חדלו זה מכבר מגידול פטמים, אך ממשיכים לקבל תשלום על כך ללא הצדקה ומסיבה לא ברורה, כשעלותה לאורך השנים מוערכת במעל לחצי מיליארד שקלים מהקופה הציבורית. זאת בוודאי, לנוכח כך שמשרד החקלאות התחייב בתגובתו לדו"ח מבקר המדינה כי יבטל תשלומים אלה עד לסוף שנת 2015. לפיכך, לא ברור מדוע כעת מתבקשת הוועדה לאפשר את המשך התשלומים.

חוק הגליל, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק הגליל"), שוועדת הכספים הנכבדה מבקשת להאריכו, קובע הסדר לפיו מועברים תשלומי סובסידיה – תמיכות – לחקלאים בענף הלול, מגדלי פטמים וביצי מאכל, המתגוררים ביישובי הגליל שנבחרו ומנויים בתוספת. בחודש יולי 2014 פרסמה יחידת הביקורת במשרד האוצר – אגף החשב הכללי דוח שכותרתו "ביקורת בנושא סובסידיות במשרד החקלאות" (להלן: "דוח הביקורת"). מדוח הביקורת עולה כי מגדלי הפטם ממשיכים לקבל סובסידיה בעבור המכסה שאושרה לכל אחד מהם בשנת 1996, אף אם הפסיקו להגשים את מטרת החוק וחדלו מלגדל פטם. התשלום מועבר במסגרת מסלול שנקרא "חלף-פטם".¹

לפי ממצאי אותה הביקורת, לא קיימת אף אסמכתא להחלטה, משנת 1998, ליצור את מסלול ה"חלף פטם"; יתרה מכך, נכתב בדוח כי אין הגדרות ונהלים ברורים למסלול סובסידיה זה וכי ביצועו נתון לשיקול דעת הגורמים במשרד החקלאות. נמצא, כי מעבר להעברת הכספים לאלו שהיו בעלי מכסה, בפועל, ישנם "מגדלים" חדשים אשר "נכנסים בנעלי" הקודמים, באמצעות רכישת ביתם או נחלתם, ואלו ממשיכים לקבל במקומם את הסובסידיה על המכסה הישנה.²

כספים אלו מועברים מבלי שנדרשת כל פעולה ממי שהיה זכאי למכסות לפני עשרים שנה, מלבד רישום מגורים ביישוב שנקבע, ומבלי שנבדק מקום המגורים בפועל. כלומר, נראה כי הדרישה היחידה לקבלת הכספים היא החזקה במכסה לגידול פטם נכון לשנת 1996, לפני עשרים שנה (או החלפת אדם בעל מכסה כזו) ומגורים ביישובים שנקבעו בחוק. אלא שמסתבר כי אף תנאי המגורים אינו נאכף בקפדנות: נמצא באותה הביקורת כי הזכאי לסובסידיה יכול, בפועל, לעזוב את היישוב, כאשר העזיבה "מקפיה" את התשלומים ואלו "משתחררים" עם חזרתו.³ מעבר לכך, נראה שמשרד החקלאות לא הגיש אף תביעה להשבת הכספים עבור "מגדלים" שזכאותם הוקפאה אך המשיכו לקבל כספים.⁴

¹ יחידת הביקורת, משרד האוצר – אגף החשב הכללי "דוח ביקורת החשבות משרד החקלאות – 2014", 8 (יולי 2014) (להלן: "דוח הביקורת").

² שם בעמ' 49.

³ שם, בעמ' 50.

⁴ שם, בעמ' 51.

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

בנוסף, ניתן בהחלט להעלות ספק באשר לבסיס המהותי להעברת הכספים. כאמור, הזכאות לקבלת הסובסידיה מבוססת על קיומה של מכסה לגידול פטמים לפני כעשרים שנה. גם אם מטרתה לתמוך ביישובי הגליל, ודאי ישנה דרך לתמוך בתושבים בדרך אשר ניתנת לעדכון ואינה כה שרירותית, אקראית ולא שוויונית. יתרה מכך, גם אם באמצעות מתן הסובסידיה מבקש המשרד לתמוך בחקלאים שאיבדו את פרנסתם, **הרי שלא מתקיימת בדיקה על מנת לוודא האם ישנו כל צורך לחקלאים אלו בתשלום**. אותה "הסתמכות" על המכסה הישנה, שבוטלה זה מכבר, אינה מתיישבת עם המגמה להפסיק את התכנון בענף. כאמור, המציאות מלמדת כי התשלום ניתן להעברה באמצעות רכישת ביתו או נחלתו של מקבל הסובסידיה.⁵

מעבר למגדלים אשר התגלה כי אינם זכאים כיוון שאינם ממלאים את התנאי (היחיד, נזכיר, הנדרש מבעל מכסה על מנת לקבל את הכספים) הרי שקיים חשש כי רבים אחרים אינם מתגוררים במקום ובכך אינם עומדים בו; אלא שדוח מבקר המדינה שעסק בנושא מצא כי מפאת חוסר בתקציבים, לטענת משרד החקלאות, פעילות האכיפה ואיתור המתחזים הופסקה – כך שכלל לא ניתן לוודא כי מקבלי הסובסידיה כיום אכן מתגוררים ביישובים שהוגדרו.⁶

ונדגיש, כי לא מדובר בתשלום זניח; לפי נתונים רשמיים שהועברו לתנועה ממועצת הלול, **בשנת 2015 בלבד שולמו ל"מגדלים" מעל ל-33 מיליון שקלים במסגרת מסלול סובסידיה זה**, ל-599 זכאים שונים. כלומר, ניתן להעריך כי במהלך 18 השנים האחרונות, מאז קבלת ההחלטה על יצירת מסלול הסובסידיה, הועברו במסגרת מסלול "חלף פטם" מעל לחצי מיליארד שקלים, ללא כל הצדקה. מדובר בבזבוז משווע ובלתי-נתפס של כספי ציבור.

חשוב גם לציין כי למקבלי "חלף הפטם" אין כל הסתמכות ואין כל מחויבות מצד הממשלה להמשך מתן הסובסידיה, שכן הם כל אחד ואחד מהם חתום על כתב הצהרה והתחייבות משנת 2005, כי משרד החקלאות ומשרד האוצר יהיו רשאים בכל עת, ולפי שיקול דעתם הבלעדי ומדיניותם, להפסיק את מתן הסובסידיה.

בשל כלל הכשלים אשר פורטו לעיל, התנועה קוראת לחברי ועדת הכספים להימנע מהמשך הפגיעה בקופה הציבורית, להימנע מעיגון מסלול סובסידיה של "חלף פטם" בחוק ובכך להפסיק לאלתר את העברת התשלומים במסגרת מסלול סובסידיה זה.

⁵ דוח הביקורת, לעיל ה"ש 1, בעמ' 49.

⁶ משרד מבקר המדינה דוח שנתי 2015-1006-1007 (2015) (להלן: "דוח מבקר המדינה").